

RODITELJI – ODGAJATELJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Mr. sc. Amra Imširagić

Centar za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju slušanja govora,

Tuzla (Bosna i Hercegovina)

e-mail: amra.imsiragic@bih.net.ba

Azemina Imširagić, prof.

Dana Hukić, dipl. defektolog-surdoaudiolog

e-mail: djana.hukic@gmail.com

Djeca uče ono što doživljavaju

Ako dijete živi s kritikom, uči osuđivati.

Ako dijete živi s nasiljem uči se tući.

Ako dijete živi sa strahom, uči biti zabrinutim.

Ako dijete živi sa samilošću, uči samo sebe sažalijevati.

Ako dijete živi s ismijavanjem, uči se sramiti.

Ako dijete živi s ljubomorom uči što je zavist.

Ako dijete živi sa stidom, uči se osjećaju krivnje.

Ako dijete živi s ohrabrivanjem, uči se samopouzdanju.

Ako dijete živi u toleranciji, uči se strpljenju.

Ako dijete živi s pohvalama, uči cijeniti.

Ako dijete živi s prihvaćanjem, uči se ljubavi.

Ako dijete živi s odobravanjem, uči voljeti samoga sebe.

Ako dijete živi s priznanjem, uči da je dobro imati cilj.

Ako dijete živi s dijeljenjem, uči o velikodušnosti.

Ako dijete živi s poštenjem i pravednošću, uči da postoje istina i pravda.

Ako dijete živi sa sigurnošću, uči se vjeri u sebe i one oko sebe.

Ako dijete živi s prijateljstvom, uči da je svijet mjesto na kojem je ugodno živjeti.

Ako vi živite s mirom, vaše će dijete živjeti spokojno.

S čime živi vaše dijete?

Dorothy Law Nolte

S a ž e t a k

Obitelj je prva djetetova okolina. I samim tim, s njom se dijete najviše poistovjećuje. Nešto kasnije, to su vršnjaci, učiteljica, neka poznata TV zvijezda, sportaš. Ali i dalje roditelji ostaju primarni faktor u djetetovom odgoju, jer s njima djeca provode najviše vremena, s njima žive, dijele dobro i zlo, rješavaju probleme.

Smatra se da roditelji u odgoju djeteta imaju udio oko 70%, a preostalih 30% vrtić, škola i šira socijalna sredina. Dijete u obitelji čini prve korake, izgovara prve riječi, upija prve utiske o vanjskome svijetu, prima prve savjete. Glavi pokretač obitelji je ljubav. U školi učimo različite predmete: zemljopis, historiju, matematiku, tako u obitelji učimo o: toleranciji, poštivanju, razgovoru, povjerenju, rješavanju problema. Odgajati dijete je težak posao. Pomagati djetetu u razvoju je jedan od najtežih poduhvata na koji se bilo ko od nas može odlučiti. Biti roditelj je posao sa punim radnim vremenom koji traje najmanje osamnaest godina. Mnogobrojna istraživanja o oblikovanju dječje ličnosti govore da je obitelj najvažniji faktor koji utiče na oblikovanje dječje ličnosti. Odgoj je veoma važna komponenta u formiranju djeteta. U prvom razdoblju djetetovog života, obitelj je najpogodnija sredina za razvoj i odgoj djeteta. U obitelji se oblikuju djetetovi socijalni stavovi, navike za rad i red. Odgojni stil koji prevladava u obitelji značajno utiče na razvoj dječje ličnosti. Mnoga djeca odrastaju u obiteljima gdje vladaju nesloga, svada, gdje se konzumira alkohol, droga, pa su izloženi potpuno negativnim utjecajima i uzorima i pored toga, lišena su potpuno roditeljske i obiteljske ljubavi. Takvi roditelji ne znaju da je djetetova duša spužva koji upija sve i da je ta duša začetak i osnovica budućeg čovjeka. Osnovni cilj ovog rada bio je ispitati utjecaj roditelja na odgoj učenika oštećenog sluha. Ukupno je ispitano 38 roditelja Centra za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora u Tuzli.

Ključne riječi: *djeca s oštećenjem sluha, odgoj roditelji*

UVOD

Obitelj je jedan od najvažnijih faktora u cjelokupnom razvoju djeteta. Obitelj je temeljna socijalna institucija koja presudno utiče na sudbinu pojedinca te je stoga u žarištu znanstvenog zanimanja već nekoliko desetljeća. U odgoju djeteta najveću odgovornost ima njegova obitelj. Obitelj je prva stepenica gdje dijete dobiva osnovu odgoja koji se kasnije tokom života djeteta nadograđuje u raznim odgojno-obrazovnim institucijama koje dijete pohađa tokom svog života. Roditelji su ti koji omogućavaju djetetu prva iskustva i mogućnosti za razvoj i sve vrste učenja i upravo tako utiču na djetetov uspjeh u periodu obrazovanja. Dijete s posebnim potrebama treba svoje roditelje više i duže nego druga djeca. Takvo dijete i njegovi roditelji trebaju pomoć cijele društvene zajednice i svih društvenih struktura. Roditelj djeteta s ozbiljnim i trajnim zdravstvenim problemima koje imaju posljedice na psihički ili fizički razvoj djeteta s posebnim potrebama nalazi se u specifičnoj situaciji. Roditelji bi trebali da najviše utiču na odgoj svoje djece. Ponašanje koje djeca steknu u obitelji je osnova za cijeli daljnji život.

Istraživanja provedena s ciljem utvrđivanja specifičnosti položaja roditelja s posebnim potrebama potvrdile su razlike u odnosu na roditelje djece bez smetnji u psiho-fizičkom razvoju.

PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

Obitelj je primarna društvena zajednica i obiteljski odgoj je nezamjenjiv. Taj odgoj ne podrazumijeva samo brigu o djetetu u kući, nego kvalitetnu brigu roditelja o djetetu uopće.

Obitelj je okruženje u kojem dijete odrasta i u kojem treba dobiti sve što mu je potrebno za normalan rast i razvoj.

U obitelji dijete stiče svoja prva iskustva, ostvaruje prvu komunikaciju, uči da bude voljeno i da voli, prima pažnju i razumijevanje, izgrađuje stavove, prihvata vrijednosti. Odgoj djeteta počinje u obitelji. Prve spoznaje o životu, ljudima, prva socijalizacija djeteta počinje u obitelji.

Od angažiranja roditelja kao odgajatelja djeteta ovisit će i cjelokupno formiranje i kasnije ponašanje djeteta. U kontekstu roditeljstva, tema ovog rada je odgoj djece s oštećenjem sluha. Roditelji djeteta s teškoćama u razvoju prolaze kroz različite faze adaptacije na svoju životnu okolnost i činjenicu da podiže dijete s teškoćama u razvoju. Roditelji su po svojoj prirodnoj i društvenoj funkciji odgojitelji. "Odgojitelj prije nego počne odgajati čovjeka, sam mora biti potpuni čovjek"(Rousseau).

Cilj istraživanja je ispitati ulogu roditelja kao odgajatelja djece s oštećenjem sluha Centra za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora u Tuzli.

HIPOTEZE

H₁ Pretpostavlja se da roditelji posvećuju dovoljno pažnje odgoju djetetu oštećenog sluha.

H₂ Pretpostavlja se da roditelji smatraju da pomoć društvene zajednice djeci s teškoćama u razvoju nije na zadovoljavajućem nivou.

H₃ Pretpostavlja se da postoji razlika u strukturi stavova roditelja o odgoju djece s oštećenjem sluha.

METODA RADA

Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja sačinjavalo je 38 roditelja Centra za obrazovanje i vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora u Tuzli

Mjerni instrument

U radu je korišten upitnik sastavljen iz 7 pitanja konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Upitnik je šifriran tako da odgovor koji izražava najpovoljniji stav prema su-

radnji nosi tri (3) boda, dok odgovor koji izražava najnepovoljniji stav nosi jedan (1) bod. To znači, da ispitanici koji ostvare najmanji broj bodova na Upitniku imaju najlošije, dok ispitanici koji imaju najviše bodova, imaju i najpozitivnije stavove prema odgoju djece.

Metode obrade podataka

Obrada podataka izvršena je analizom frekvencija i postotaka, te su neki podaci predstavljeni i grafički.

REZULTATI RADA I DISKUSIJA

Dijete sliku o sebi stvara pod utjecajem roditelja, prvih izvora informacija. Oni su djetetovi prvi najinspirativniji učitelji. Djeca su izložena odgojnim utjecajima odraslih i vraćaju svojim ponašanjem učinke tog odgoja. Brigu za rast i razvoj djeteta roditelji doživljavaju kao područja osobne afirmacije. Roditelji djece oštećenog sluha trebaju aktivno surađivati, analizirati i pratiti rad njihove djece ne samo u odgoju i obrazovanju, već i u rehabilitaciji slušanja i govora koje se realizira pri Centrima za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora. Uloga roditelja veoma je važna, jer roditelj je prvi učitelj svom djetetu i najbolji poznavalac svog djeteta. Značajno je istaći da djeca nikada nisu bila dobra u slušanju odraslih, ali nikada nisu propustila priliku da ih imitiraju. Ova činjenica je veoma značajna za odgoj djeteta.

Ovim istraživanjem pokušali smo doći do saznanja o ulozi i značaju roditelja kao odgajatelja djece s oštećenjem sluha. U ovom radu usmjerena na roditelje djece oštećenog sluha pri Centru za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora u Tuzli. Značajno je istaći da od angažmana roditelja kao odgajatelja ovisit će cjelokupno formiranje i kasnije ponašanje djeteta oštećenog sluha. Roditelji kao odgajatelji značajno utiču na dijete uglavnom u predškolskoj i školskoj dobi, i svojim greškama i propustima mogu napraviti mnogo štete u odgoju vlastitog djeteta. Trebaju znati da svoju ljubav prema djeci ne mogu zamijeniti materijalnim davanjima, jer poznata je stara narodna mudrost koja kaže: "Ljubav koja se hrani poklonima umire gladna". Toga bi se roditelji trebali pridržavati, ako žele pravilno odgajati dijete. Svijest o tome što znači biti odgovoran roditelj, odnosno biti uzoran roditelj je temeljna odrednica svake zdrave obitelji.

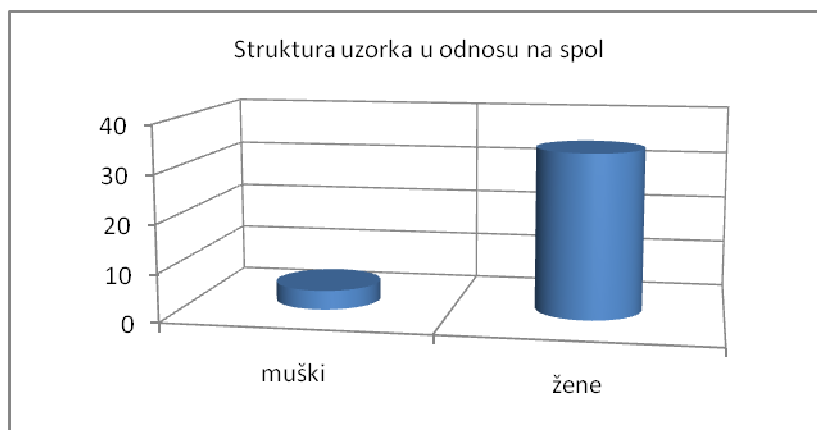
Ovim istraživanjem pokušali smo doći do spoznaje o ulozi roditelja djece s oštećenjem sluha kao odgajatelja.

Tabela 1. *Struktura uzorka u odnosu na spol*

Spol ispitanika	<i>f</i>	<i>%</i>
Muški	4	10.5
Ženski	34	89.5
Ukupno	38	100.0

Ovaj rad nastao je iz našeg uvjerenja da za djecu možemo i moramo učiniti više, i kao roditelji i kao nastavnici, ali i zajedno. Želimo potaknuti roditelje, na razmišljanje o značaju odgovornog roditeljstva za cjelokupni normalni bio-psiho-fizički razvoj djeteta.

Grafikon 1.

Ovo istraživanje bazira se na podacima dobivenim anketnim ispitivanjem provedenim među roditeljima učenika oštećenog sluha koji pohađaju Centar za obrazovanje i rehabilitaciju slušanja i govora u Tuzli. Uzorak našeg istraživanja sačinjavalo je 38 roditelja učenika oštećenog sluha, oba spola (tabela 1, grafikon 1). Najveći broj ispitanika činile su osobe ženskog spola 34 ili 89,5%. Ovaj podatak ne iznenađuje s obzirom da je majka ta koja se brine o djetetu i najveći dio svog vremena provodi sa djetetom, a otac zadužen za materijalnu brigu oko obitelji.

Procjena uloge roditelja djece oštećenog sluha kao odgajatelja

Odgoj je kompleksan proces. Roditelji su prvi i najvažniji učitelji svoje djece, prvi uzor za rješavanje problema, uzor za suradnju i zajedništvo. Oni su prvi i najvažniji faktor za pripremanje djeteta za život u široj društvenoj zajednici.

Obitelj i škola. Dva ključna pojma oko kojih se vrti život svakog djeteta školske dobi. "Škola treba dijete obrazovati, a porodica ga odgajati" – kažu mnogi.

Vođeni ovom činjenicom, zanimao nas je stav roditelja o njihovom značaju za pravilan odgoj djece oštećena sluha.

Tabela 2.

	1	2	3	4	5	6	7
Aritmetička sredina	2.95	2.29	2.95	2.89	2.68	2.00	2.95
Standardna greška	0.05	0.12	0.05	0.07	0.09	0.16	0.05
Standardna devijacija	0.32	0.77	0.32	0.45	0.57	0.96	0.32
Varianca	0.11	0.59	0.11	0.20	0.33	0.92	0.11
Minimum	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Maximum	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
Sum	112	87	112	110	102	76	112
N	38	38	38	38	38	38	38
Nivo povjerenja (95,0%)	0.11	0.25	0.11	0.15	0.19	0.32	0.11

Rezultati deskriptivne analize na sumarnoj varijabli prikazani su u Tabeli 3.

Tabela 3. Rezultati deskriptivne statistike na sumarnoj varijabli Upitnika

Aritmetička sredina	18.71
Standardna greška	0.60
Standardna devijacija	3.73
Varianca	2.36
Minimum	7
Maximum	21
Suma	711
N	266
Nivo povjerenja (95.0%)	1.22

Teorijski raspon skale iznosi od 7 do 21. Svaki ispitanik je mogao za svaku česticu ostvariti rezultat od 1 do 3, odnosno u prosjeku taj rezultat iznosi 2. Kada se taj prosječan broj pomnoži s brojem čestica Upitnika (7) dobije se rezultat 14, što znači da je prosječan rezultat skale 14. Iz Tabele 3 je vidljivo da je prosječan rezultat (18,71) viši od sredine skale, pa se stavovi roditelja učenika oštećena sluha mogu smatrati pozitivnima, jer je ranije naglašeno da je Upitnik šifriran u tom smjeru da viši broj bodova sa sobom nosi i pozitivnije stavove. To znači što su aritmetičke sredine više, stavovi su pozitivniji i suprotno

Na pitanje: "Da li smatrate da je za odgoj djeteta najveću ulogu imaju roditelji?" – ispitanici su dali slijedeće odgovore:

Tabela 4. Stavovi roditelja kao odgajatelja

	frekvencija	%
Da	37	97.30
Nisam siguran	0	0.00
Ne	1	2.70

Najveći broj ispitanika 37 ili 97,3% smatra da je za normalni odgoj djeteta roditelji imaju veoma značajnu ulogu.

Razmatrajući odnos roditelja prema odgoju djece oštećenog sluha, poslužiti ćemo se Ekermanovim stavom da je „obitelj kolijevka ličnosti“. Obitelj je prirodna sredina djeteta u kojoj se njegova ličnost oblikuje u odraslu osobu, a roditelji su veoma važni faktori za pravilan odgoj djeteta oštećenog sluha. Oni su ti koji mogu uticati na pravilan odgoj djeteta oštećenog sluha ili mogu biti pokazatelji mnogih nepravilnosti u obiteljskom odgoju.

Za izgradnju stabilnog odnosa između roditelja i djeteta najvažnija je sigurnost koju dijete stiče vezivanjem za roditelje. Rezultati psiholoških istraživanja pokazuju da dijete koje ima sigurnu vezu sa roditeljima razvija socijalno-emocionalne sposobnosti, za razliku od djece s nesigurnom ili ambivalentnom vezom. Veoma je važno koliko roditelji posvećuju pažnje djetetu. Stoga interesiralo nas je „Koliko razgovarate s djetetom“.

Tabela 5. *Koliko razgovarate s djetetom?*

	frekvencija	%
Da	37	94.88
Ne	1	2.56
Nema vremena za razgovor	1	2.56

Svaka obitelj ima svoj način ponašanja prema djece, razvijaju različite oblike komunikacije i vlastita pravila. Različiti sistemski modeli obitelji pokazuju moguće probleme: krutost i indiferentan odnos prema djeci, nedostatak komunikacije s djecom. Veliki utjecaj na stvaranje samopouzdanja i pozitivne povezanosti i dobrog odnosa na relaciji roditelj – dijete značajnu ulogu ima komunikacija između članova obitelji.

Najveći broj roditelja djece oštećenog sluha komunikaciju smatraju veoma važnim faktorom za pravilan odgoj djeteta. Poznato je da potpora, emocionalna toplina, povjerenje imaju ogroman utjecaj na cjelokupni odgoj djeteta. Istraživanja pokazuju da najčešće brižno-zahjevni stil omogućava djetetu da se razvije u zrelu, uspješnu i zadovoljnu osobu.

Roditelji uvijek očekuju da su njihova djeca najuspješnija u učenju, ljute se kada dobiju slabiju ocjenu. Roditelji bi morali imati u vidu činjenicu da se uspjeh može pretvoriti u neuspjeh, ako se od djeteta traži previše i postavljaju preveliki zahtjevi, koje dijete nije u stanju realizirati. Stoga nas je interesiralo: Kako roditelji učenika oštećenog sluha reagiraju na dječji neuspjeh? Struktura odgovora bila je slijedeća:

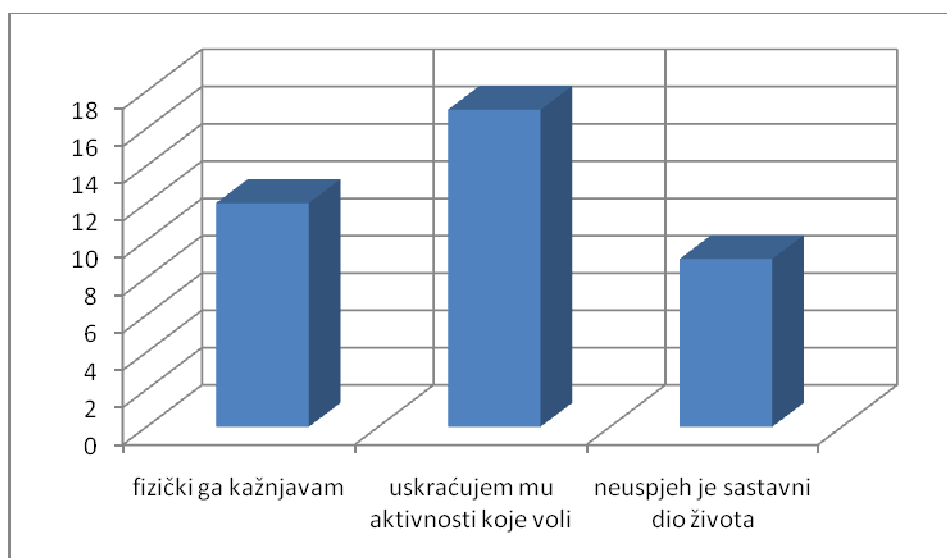
Tabela 6. *Suočavanje roditelja sa neuspjehom djeteta*

	frekvencija	%
Fizički ga kažnjavam	12	31.57
Uskraćujem mu aktivnosti koje voli	17	44.73
Ne kažnjavam ga / neuspjeh je sastavni dio života	9	23.68

Iz tabele 6 i grafikona 2. možemo uočiti da najveći broj roditelja kada dijete doživi neuspjeh njih 17 ili 44,73 uskraćuje djetetu aktivnosti koje voli, ali također možemo vidjeti – razmatrajući pokazatelje istraživanja – da 12 roditelja pribjegava fizičkom kažnjavanju djeteta.

Stavovi roditelja prema djetetu stečeni su u interakciji sa socijalnom sredinom koju čine vlastiti roditelji (djedovi i bake) i drugi autoriteti u procesu socijalizacije, te sa samim djetetom. Kao rezultat tih socijalnih odnosa, stavovi vrijednosti kojima pojedinac/roditelj doživljava sebe i vlastiti položaj u društvu, uz značajno određivanje odnosa u obitelji. Stavovi roditelja odražavaju se i na suradnju sa školom. Dijete sliku o sebi stvara pod utjecajem roditelja, prvih izvora informacija. Roditelji su najvažniji učitelji svojoj djeci. Roditeljski stav i gledanje na obrazovanje lako se prenosi na djecu. Da bi osigurali uspjeh u školi, djeca trebaju podršku roditelja u aktivnostima vezanim za školu. Iz tog se razloga suvremena škola okreće roditeljima i uvažava ih kao utjecajne faktore od kojih može ovisiti kvalitetan odgojno-obrazovni rad škole u cjelini. Uspješna suradnja između roditelja i škole, dati će pozitivne rezultate u uspjehu učenika oštećenog sluha na odgoj s teškoćama u razvoju.

Grafikon 2.

Rukovođeni ovom činjenicom, interesiralo nas je mišljenje roditelja o značaju suradnje roditelja s školom na odgoj djece s teškoćama u razvoju. Zbog toga je pitanje u našem istraživanju bilo: “Da li mislite da aktivna suradnja s školom utiče na odgoj djece s teškoćama u razvoju?”

Tabela.7. Stavovi roditelja o suradnji s školom na odgoj djece s teškoćama u razvoju

	frekvencija	%
Da	35	92.1
Nisam siguran	0	0.0
Ne	3	7.9

Najveći broj roditelja učenika oštećenog sluha smatraju da kontinuirana suradnja roditelja sa školom utiče na pravilan odgoj djece s teškoćama u razvoju.

ZAKLJUČAK

Na osnovu rezultata istraživanja, došli smo do sljedećih zaključaka:

1. Najveći broj roditelja učenika oštećenog sluha, smatra da je za pravilan odgoj djece najveću ulogu imaju roditelji

2. Većina roditelja učenika oštećenog sluha 37 ili 92.10% smatra da kontinuirana komunikacija sa djetetom doprinosi pravilnom odgoju djece oštećenog sluha

3. Očigledno je da roditelji učenika oštećenog sluha različito reaguju na neuspjeh djece u školi. Sedamnaest roditelja ili 44.73% uskraćuje djetetu aktivnosti koje voli. Zabrinjavajući podatak je da 12 roditelja ili 31.57% fizički kažnjava dijete.

4. Roditeljski stav i gledanje na obrazovanje lako se prenosi na djecu. Da bi osigurali uspjeh u školi, djeca trebaju podršku roditelja u aktivnostima vezanim za školu. Iz tog se razloga suvremena škola okreće roditeljima i uvažava ih kao utjecajne faktore od kojih može ovisiti pravilan odgoj, ali i obrazovanje djece oštećenog sluha. Najveći broj roditelja učenika oštećenog sluha smatraju da kontinuirana suradnja roditelja sa školom utiče na pravilan odgoj djece s teškoćama u razvoju 35 ili 92.10%.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da bi obitelj trebala ostati osnova za razvoj čovjeka, a kasnije za razvoj šire društvene zajednice.

LITERATURA

Bašić, J., Nives, Ž. (1993), *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*, Teorijski pristup, "Alinea", Zagreb

Greenspan, S., Wieder, S., (2003), *Dijete s posebnim potrebama, Poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja*, Ostvarenje, Lekenik

Ljubetić, M. (2001), *Važno je znati kako živjeti, Rano otkrivanje poremećaja u ponašanju predškolske djece*, "Alinea", Zagreb

Rosić, V., (1995), *Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka učinkovitog odgojno – obrazovnog djelovanja*. U: Pedagoško obrazovanje roditelja, Zbornik radova, Međunarodno znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, str.1-18

Rosić, V. (2005), *Obitelj, škola*. Žagar, Rijeka

PARENTS – EDUCATORS OF CHILDREN WITH DIFFICULTIES IN DEVELOPMENT

Amra Imširagić, MA
e-mail: amra.imsiragic@bih.net.ba

Azemina Imširagić, BA

Dana Hukić special education
e-mail: djana.hukic@gmail.com

S u m m a r y

Family is the first child's environment and thereby children identify themselves with that environment. Later, their peers, teachers, TV stars, athletes take over that role. Still, parents remain primary factor in child's upbringing, because children spend most of their time with parents, they live with parents, share everything, solve their problems. It is considered that parents take part in 70% of child's upbringing, and another 30% goes to kindergarten, school and wider social milieu. In family, child learns its first steps, words, gets first impressions, first advices. The most important link in family life is love. In school children learn different subjects: geography, history, mathematics, but in family they learn subjects such as tolerance, respect, dialogue, trust, problem solving. Child upbringing is a hard work. On of the most difficult attempts anyone can choose is to help child in its development. Being a parent is a full time job that lasts for at least 18 years. Many researches about forming a child personality tell that family is the strongest factor that affects child personality. In the first period of child life, family is the most suitable environment for child development and education. In family, child's social attitudes, habits, work are created. Educational style that prevailed in family importantly affects child's personality. Many children that grow up in families characterized by misunderstanding, fights, alcoholism, drugs, are directly exposed to negative impacts and are completely deprived in family love and care. Parents in these families are not familiar with the fact that child soul is very open for effects and that its soul is also the base of a future man. The main goal of this paper was to research parental impact on education and upbringing of a child with damaged hearing. In total we have tested 38 parents whose children attend the Centre for education, upbringing and rehabilitation for hearing and speaking in Tuzla.

Key words: *children with hearing damage, upbringing, parents*